

(TARİHİ METİNLER)

欽定四庫全書	北史卷九十八	唐 李	延	壽	撰
	列傳第八十六				
	蠕蠕	匈奴宇文莫槐			
	徒何段就六春	高車			
<p>蠕蠕姓郁久閭氏始神元之末掠騎有得一奴髮始齊眉亡本姓名其主字之曰木骨閭木骨閭者首禿也木骨閭與郁久閭聲相近故後子孫因以為氏木骨閭既壯免奴為騎卒穆帝時坐後期當斬亡匿廣漠谿谷間收合逋逃得百餘人依純突隣部木骨閭死子車鹿會雄健始有部衆自號柔然後太武以其無知狀類於虫故改其號為蠕蠕車鹿會既為部帥歲貢馬畜貂豹皮冬則徙度漠南夏則還居漠北車鹿會死子吐奴傀立吐奴傀死子跋提立跋提死子地粟表立地粟表死其部分為二地粟表長子匹候跋繼父居東邊次子縕紇</p>	欽定四庫全書	北史卷九十八			

提別居西邊及昭成崩縕紇提附衛辰而貳於魏魏登國中討之蠕蠕移部遁走追之及於大磧南牀山下大破之虜其半部匹候跋及部帥屋擊各收餘落遁走遣長孫嵩及長孫肥追之度磧嵩至平望川大破屋擊禽之斬以徇肥至涿邪山及匹候跋舉落請降獲縕紇提子曷多汗及曷多汗兄誥歸之社論斛律等并宗黨數百人分配諸部縕紇提西遁將歸衛辰道武追之至跋那山縕紇提復降道武撫慰如舊九年曷多汗與社論

Kuzey Tarihi'ne Göre Rouranlar (Ruru)¹

Rouranlar'ın ana tarafından soy adı Yü-jiu-lü'dür. Vaktiyle, Shenyuan sonlarında (-248) yağma yapan atlılar bir köle ele geçirmişti. [Adamın] saçları kaşlarının hizasında çıkıyormuş ve adını dahi hatırlamıyormuş. Sahibi ona Mu-gu-lü adını vermişti. Mu-gu-lü, “başıkabak” demektir.² Mu-gu-lü ve Yu-jiu-lü'nün okunuşları³ birbirine yakın olduğundan, ondan sonra gelen çocukları ve torunları bunu soy adı olarak almışlardı. (WS: 2289)

Mu-gu-lü çok kuvvetli olduğu için azad edilmiş ve bir süvari olmuştu. Hükümdar Mudi zamanında (338-376) Mu-gu-lü dağlara çekilmiş, büyük çölün çevresindeki vadilerde izini kaybettirmişti. Kaçıp dağları etrafında toplayarak yüz küsur kişilik bir [nüfusa] ulaşmış [ve] Chun-tu-ling Boyu'na bağlanmışlardı.⁴ Mu-gu-lü öldü-günde, oğlu Che-lü-hui⁵ güçlü ve sağlıklıydı, boylara ve halka sahip olmaya başladığında kendine Rouran sanını aldı.⁶

Tabgaç Hükümdarı Tai Wu, [bu hikâyeyi] bilmediğinden, ayrıca Rouranlar'ın görünüşleri böceğe benzettiği için onlara “ruru 蠕蠕” adını vermişti. Che-lü-hui, birliğin başbuğu olmuş, her yıl at, büyük baş hayvan ve sansar kürkü⁷ göndererek [Tabgaçlar'a] haraç vermişti. Kışlar sert olunca hep birlikte çölün güneyine gelir, yazın tekrar kuzeye dönerlerdi. Che-lü-hui öldüğünde, yerine oğlu Tu-nu-kui 吐奴傀 geçti; o ölünce oğlu Ba-ti 跋提 yerine geçti. O ölünce Di-su-yuan⁸ geldi. (WS: 2289; BS: 3249)

Di-su-yuan öldüğündeyse boyları ikiye ayrıldı, sonra büyük oğlu Pi-hou-ba 匹候跋⁹ babasının yerine geçti ve doğuya yerleşti; sonraki oğlu Yün-ge-ti 纒紇提 batıda oturuyordu. [Wei

¹ Kuzey Tarihi Beishi (BS) Biyografiler No: 86. p. 3249 -3267.

² Mu-gu-lü 木骨間 “başı kabak” ifadesi ilkin akla, Hun-Xianbei karışımı olan Tu-fa halkını getiriyor. Türklerde de görülen bu adet, kuzey Tibet'te de mevcuttur. (Eberhard 1942: 103). Eğer bu adet Kuzey Tibet-Qinghai ve Gansu'ya daha önceki göçlerle gelmediyse, ancak Tuyü Hun göçleriyle getirilmiş olmalıdır. Bknz. (Eberhard 1942: 101-103). Ayrıca bknz. (Yıldırım 2012).

³ Yü-jiu-lü 郁久間 için Baxter&Sagart Appendix içinde; “?juwk - kjuwH - ljiX” karşılığı mevcut. Bu durum “yük-üg-rük” gibi çok yalın bir olasılığı mümkün kılıyor. Rouran hükümdarı Hu-lü'nün adıyla Rouranlar'ın soy adlarının farklı hece sayısı ve imlerle yazılan aynı sözcük olması da mümkündür. Bunlar farklı kullanıma sahip olduklarından Çince kaynaklara farklı yollardan girmiş ve bu yüzden farklı sözcükler gibi algılanmış olabilir. İlk hece. “yüksek, seçkin” anlamında. Bunun soy adı olduğunu ve Rouran Kağanı Hu-lü'nün Chile (Gaoche) halkını kendi soyu olarak göstermesi ve de Pi-hou-ba'nın da yine Gaocheleri Hu-lü boyuna sığınması gibi bağlantılar bunu destekler nitelikte.

⁴ Chun 純 yerine he 紇 olmalı; He-tu-lin bir Gaoche boyudur. 390 yılında Tabgaç Gui, He-lan, He-tu-lin ve Ge-xi boylarını kendine bağlamıştı. (ZZTJ: 3396). 397 yılında Tabgaç Gui, Sonraki Yan hükümdarı Murong Bao üzerine sefer yaparken He-lan Boyu'nun komutanı Fu-li-juan, He-tu-lin Boyu komutanı Yi-wu-ni 紇突隣部帥匿物尼 ve Ge-xi Boyu lideri Chi-nu-gen ve yanındakiler Tabgaç Gui'ye karşı ayaklanmıştı. (ZZTJ: 3455)

⁵ Che-lü-hui 車鹿會: Kjo-luwk-kwajH(?) İlk iki im “araba” ve “geyik” karşılığıdır. Metin içinde bu adın anlam karşılığı verilmediği için fikir yürütmek güç.

⁶ Wolfram Eberhard Rouranlar'la ilgili ayrıca şu bilgileri veriyor: “ilk defa Jov-jan ve Ju-juan olarak ortaya çıktılar. Menşeleri karanlıktır. Miladın 555. yılında Tu-chüeler tarafından yok edildiler. Bunların bakiyeleri belki onuncu yüzyılda Cahar sahasında kalan Cürçenlerdir. Avrupa kaynaklarında “Avar” dedikleri belki de bunlardır. (Franke, Geschichte III, 283-294). Ataları bir Tabgaç'ın esiri olmuş olacak, kel kafalı biri olduğu söylenmektedir. Ayrıca Hunların bakiyelerinden oldukları yönünde de rivayet vardır. (Eberhard 1942: 100-vd.)

⁷ Diao-na pi 貂狍皮 Sansar ve benzeri hayvan kürk ve derileri.

⁸ Di-su-yuan 地粟袁: “dijH-suh/suwk-hjwon (?)

⁹ Di-su-yuan'ın büyük oğlu Pi-hou-ba kardeşi Yün-ge-ti ile ülkelerini doğu-batı olarak ayırmışlardı. Önceki Qin Hükümdarı Fu-jian Tabgaçlar'ı yendiği zaman She-lun'un babası Yün-ge-ti, Liu Wei Zhen'a bağlanmıştı. Pi-hou-ba 匹候跋 için; Baxter&Sagart; “phit-huwH-ba: son hece “beg” olabilir. Fikir yürütmek güç.

Hükümdarı] Zhao Cheng¹⁰ öldüğü sırada, Yün-ge-ti, [Kuzey Yan Hükümdarı] Wei Zhen'in¹¹ yanında Wei Hanedanı'na karşı gelmişti. Wei, Deng Guo dönemi (386-396) ortalarında onları altetmiş, Rouran boyları göç edip uzaklara kaçmışlardı. Peşlerine düşenler büyük taşlıkta Nan Zhuang Dağı eteklerinde onları ağır yenilgiye uğratmış ve boylarının yarısını ele geçirmişlerdi. (WS: 2290)

Rouran Pi-hou-ba ve boy önderlerinden Wu-ji kalan halkları toplayıp kaçmışlardı. Chang-sun Song ile Chang-sun Fei gönderilmiş onlar da kayalıkları aşmışlardı. Chang-sun Song,¹² Ping Wang Chuan [düzlüğünde] Wu-ji'yi yenerek onu esir edip başını vurdu. [Chang-sun] Fei ise Zhu-xie Dağı'na geldiğinde, Pi-hou-ba obalarıyla birlikte teslim olmuştu. Yün-ge-ti'nin¹³ oğlu He-duo-han ve ağabeyi Gao-gui-zhi,¹⁴ She-lun, Hu-lü ve diğerleri kendi aşiretlerini birleştirip yüz küsur kişinin [başkanlığında] çeşitli kollara ayrıldılar. Yün-ge-ti batıya dönüp, Wei Zhen'a sığındı. Dao Wudi onları Ba-na Shan'a¹⁵ kadar takip etti [ve burada] Yün-ge-ti tekrar teslim oldu, Dao Wu ona yine eskisi gibi muamele etti. (BS: 3249-50; WS: 2290)

Zizhi Tongjian'in 391 yılına ait kayıtlarında She-lun öncesi dönemin farklı detaylarına yer veren bir başka anlatı karşımıza çıkıyor:

Başlarda, Rouran boyları nesillerce Dai'a tabi olmuşlardı. Boylarının başbuğu Yu-jiu-lü (Yügrük) Di-su-yuan öldüğünde halkı ikiye ayrılmıştı. Büyük oğul Pi-hou-ba babasının peşinden doğu sınırına yerleşirken; ikinci oğul Yün-ge-ti ayrılarak batı bölgesine taşındı. Önceki Qin hükümdarı Fu-jian, Dai'ı yıktığında Rouranlar Liu Wei-zhen'a bağlanmışlardı. Wei hükümdarı (Tabgaç) Gui başa geçmiş, Gaochelar'ın üzerine yürümüş ve (Gaoche) boyları ona tabi olmuşlardı. Bir tek Rouranlar Wei (Devleti'nin) hizmetine girmemişti. (ZZTJ: 3400-1)

¹⁰ Kuzey Wei Hanedanı Zhao Chengdi (昭成), Dai Beyi Tabgaç Shi-yi-jian 什翼犍 adıyla bilinmektedir. Saltanatı 338 – 376 yılları arasındadır. Shi-yi-jian döneminde boylar arasında belli oranda birlik sağlanmışsa da, beyin ölümü üzerine birliğin de ömrü uzun sürmemiş, boyların tam olarak denetim altına alınması Tabgaç Gui döneminde (371-409) gerçekleşmiştir.

¹¹ 16 Devlet Dönemi'nin önemli figürlerinden olan Liu Wei-zhen 劉衛辰 (?-391) Jin Tarihi'nde Hunların Sol Bilge Beyi olarak gösterilir. (JS: 2887) Hun soyundan Tie-fo boyundandır. Xia Devleti'nin kurucusu He-lian (Kılğan) Bo-bo'nun babasıdır ve Liu soyadı Hunların Du-gu Boyu'nun aldığı soyadıdır. Wei-zhen 359 yılında başa geçtiğinde, Tabgaç Xianbeilerin Dai Devleti ile Fu-jian'in Önceki Qin Devleti'nin arasında bulunmaktadır. Bu müstesna durumu kendi çıkarları doğrultusunda kullanır. Tabgaç Shi-yi-jian'in kızını kendisine eş olarak alır aynı zamanda Önceki Qin'den de unvanlar ve hediyeler kabul etmektedir. Bu süreçte Qin Hükümdarı Fu-jian tarafından Wu-huan, Du-gu ve Mo-yi-gan'ın boyları iç bölgelere davet edilir. (JS: 2887) Liu Wei-zhen 376 yılında Tabgaçlar tarafından sıkıştırıldığında, Önceki Qin'den yardım ister ve bu ittifakla Tabgaçlar'ın Dai Devleti ortadan kaldırılır. Wei-zhen daha sonra Önceki Qin'e karşı ayaklanıp başarısız olsa da Fu-jian onu yine de "Batı Chanyü" olarak görevde bırakır. Feishui Savaşı'ndan sonra Ordos'a hâkim olan Wei-zhen, 391 yılında Tabgaçlar'la olan savaşta yenilir ve yalnızca He-lian Bo-bo hayatta kalarak Xue-gan Boyu lideri Mo-yi-gan'a kaçar.

¹² 410 yılına ait kayıtlarda; "Chang-sun Song Çölün kuzeyine gidip döndüğünde Rouranlar onu Niu Zhou'da kuşattı. Tabgaç Hükümdarı onlara karşı sefer açtı. Bunu duyan She-lun kaçtı fakat yoldayken öldü. She-lun'un oğlu Du-ba henüz küçük olduğundan halkı ve boyları Hu-lü'yü He-dou-gai Kağan namıyla başa geçirdiler" ifadeleri göze çarpıyor. (ZZTJ: 3635).

¹³ Yün-ge-ti 纒纒提 için Guangyun Tablosu'na göre; "iuen – get - dei". İmlerin anlamı; yün 纒: "dokuma, ipek, nakış"; ikinci im; he 纒 ise "dügüm, bağ" bir ihtimal: "öngik: keçi tüyünden sahte saç lulesi (kahkül?)" (DTL: 378). Son hece "i" için "gibi" anlamındaki "teg" akla ilk gelen. O halde; Öngik-teg (?) ihtimal. Ya da "öngin-teg"; "öngin", "bundan başka, başkası" (DTL: 378). Son hece yine "teg"; "Öngin-teg: başkası gibi (?) İlk imkân daha kuvvetli.

¹⁴ Gao-gui-zhi 誥歸之 Guangyun Tablosu'na göre; "kau-kyoi-cji" (?).

¹⁵ Günümüzde İç Moğolistan'ın Urat Ön Sancağı'nın doğusundaki Wu-la Dağı. 393 yılında Dao Wudi Tabgaç Gui 拓跋珪, Rouran başbuğu Yün-ge-ti'yi buraya kadar takip eder ve burada ona baş eğdirir. Ertesi yıl Chang-sun Fei ise He-duo-han'ı burada yakalayıp boynunu vurur. He-duo-han 曷多汗 Guangyun Tablosu'na göre; "ghat-ta-ghan".